

HØNSEPOLD - OG „AT HØNSE“

ved Red. Bent Rasmussen, Samsø.

Besser Rev er et i den danske Natur ret, ja, maaske helt enestaaende Fænomen. Revet, der er 6 km langt, er et ganske lavt Sten- eller Sandrev — kun nogle faa Meter bredt.

Det strækker sig ud fra Besser Sogns nordlige Del, Stenskov — hvor Skoven gik helt ned mod Stenene : Revet — først mod N.—NØ., senere mod N.—NV.

Resino fortæller i »Samos Baltica vulgo« af 1763, at den inderste Del af »Betzer Rif« kaldes Hardiget — og ikke som Militæret senere kaldte det, Harediget.

Navnet menes at stamme fra Hard — haardt Værn for Fjorden mod Havet, eller Bønderne, som skulde køre Tvangskørsel derud, da Skanserne blev anlagt i den store nordiske Krig eller muligt før, har klaget over, at det var alt for haardt Arbejde for Bæsterne, og deres elendige Vogne kunde ikke taale den drøje Medfart mellem Stenene under Kørselen ud ad Revet. Enkelte hælder til den Anskuelse, at det muligt er en »Trykfejl«, saa der skulde staa H a v i Stedet for Hardiget.

Lad det nu staa ved sit Værd. Vi gaar ud ad Revet, der de første 2 km kun er 4—5 Meter bredt, bestaaende af større Rullesten og Rall. Det er en streng, men interessant Tur. Vi har maset os 1 km ud mellem Stenene og staar nu ved »Draget«.

Til Tider har Havet, der bryder paa fra Øst, brudt Revet ned her — og dannet D r a g e t, h v o r i g e n n e m B ø l g e r n e k a n d r a g e; men til andre Tider har Sten og Grus lukket Aabningen.

For ca. 40 Aar siden var jeg for første Gang paa Vandring ud ad Revet sammen med en nu afdød Kollega. Vi kunde let soppe igennem Draget og komme over til Revets Fortsættelse; men da vi nogle Timer senere vendte tilbage, var Draget blevet meget bredere og dybere, og vi maatte have alt Tøjet af for at komme igennem.

Lidt længere ude kommer vi til »Albuen«, Revets første Krumning, ca. 2 km fra Revets Begyndelse. Herfra igen et Par km til Høsepolden. Paa den sidste Del af Vejen hertil skifter Revet noget Karakter; men Terrænet er stadig fladt og kun faa Meter bredt. Nu er det mest Sand med nogen Vegetation, bl. a. Græs, Bulmeurt, Rejnfan o. s. v. Vi er nu 4 km fra Stenskov, men vi har endnu 1—2 km ud til Revets nordligste Punkt, Havnehage, hvor der allerede fra ca. 1700 er Skanse, korresponderende med Skanse og Batteri paa Langøre.

Revet danner altsaa en østlig Barriere for Fjorden (hvis nordlige Del kaldes Stavns Fjord, medens den sydlige benævnes Besser Fjord). Gammelholm var tidligere en Ø i Fjorden, men er forlængst paa naturlig Maade blevet landfast med Samsø. Besser og Stavns Made holdes tørlagt ved Diger og Pumpeværk.

Der opstod da umiddelbart efter den første Verdenskrig den Tanke at faa Forslag og Projekter undersøgt om Betimeligheden af og Økonomien ved at faa hele Fjorden tørlagt ved et Dige fra Besser Rev til Langøre. Sagkundskaben naaede ikke langt med deres Undersøgelser, før hele Projektet blev henlagt. Eet var man klar over, at det vilde koste mange Penge, mulig 1 Million alene for Sikring.

Nu blev Fjordidyllen bevaret, og Fuglene har deres Reservat her.

Tilbage til Høsepolden, som ligger paa det ganske flade Rev. Kommer man sejlene ind imod Samsø Øst fra, ser man hurtigt den ejendommelige lille knoldformede Bakke, som man maa antage for en Ø, da man først kan se Landforbindelsen, naar vi naar tæt ind paa den. Den er kun 13

Meter høj, saa det er de lave Omgivelser, der fremhæver Hønselpolden saa stærkt.

Det er muligt, at Navnet Hønselpold ikke kommer af eller er en Afledning af Høns, da der paa Stedet næppe nogensinde har været Beboelse eller Hønseshold. Et lille Skanseværk fra Engelskkrigen 1801—15 findes i Rudimenter.

Navnet stammer fra Middelalderen.

Thura skriver i sin Samsø-Beskrivelse af 1758:

Dette Rif er i Begyndelsen ikkun puur Sand og Sten, men noget ude begynder det at blive grønt og bredere. Lidt deruden for ligger den for de Seilende bekiendte Høns-Pull, en maadelig høi, men ikkun liden i Circumference (∴ Omfang). Den har nok sit Navn deraf, at de herfra først Seilende, eller første Gang til Skibs kommende hertil, skal, naar de see Høns-Pullen, hønse og give Penge til de ældre Søfarende.

Thura forklarer, at Navnet sikkert kommer af det tyske Ord: hense. Hansestæderne ∴ Handelsstæderne. Efter den Forklaring, som sikkert er rigtig, betyder det altsaa, at man, naar man første Gang ser denne Høj, skal give Handsel, altsaa Handsel-Pold eller Hønselpold.

Det var en gammel Skikke ikke alene i de danske Farvande, som f. Eks. naar man første Gang saa Kullen, men rundt om ved fremspringende Forbjerge rundt ved Europas Kyster, som Mag. Henning Henningsen oplyser om i en Artikel: »Indvielses- og Optagelsesskikke til Søs« (Kronborg Museets Aarbog 48). Oprindeligt var det saadan, at dersom man ikke vilde »hønse«, give Penge, der omsattes i flydende Varer, blev man »døbt«, ∴ fik en Line om Livet og varpet uden Bords og dukket 2—3 Gange, kølhalet eller bundet til Masten og overøst med Vand.

I Christian V's danske Lov findes endog en »Hønselparagraf«, saalydende: Ingen af Skibs-Betienterne maa efter denne Dag fordre nogen Penge eller Penges Værd af dem, som inden Skibsborde kunde være, enten de ere

Skibsfolk eller Rejsende, og komme paa sær Farvand, hvor de tilforn ikke have seglet, langt mindre true dem efter gammel ond Sædvane til at overslaas med Vand, eller noget deslige, men Skipperen skal straks straffe en hver, som saadant understaar sig i at giøre, med Vand og Brød paa tre Dage.

Man forstaar heraf ogsaa, at Skikken ikke alene var almindelig, men at den ogsaa følte utaalelig. Trods Chr. V.s danske Lov hørte Skikken dog ikke op, selv om den blev mere godartet. Man henstillede til den eller dem, der f. Eks. første Gang til Søs saa Høsepolden, om at hønse, og de fleste skyndte sig at give Penge eller Drikkevarer, og naar det skete i al Fredsommelighed, kom Chr. V.s Lov jo ikke i Brug.

Indtil for 100 Aar siden var Langøre Havn den eneste betydelige Havn paa Samsø. — De andre: Ballen Havn, Kolby Sten og Dallebæk var kun lidet betydende. Nej, til og fra Langøre gik Skuderne til Norge med Korn, hentes Trælast, Tjære, Jern og andet Grovgods hjem, eller til Flensborg, Kiel og mange andre Steder.

Der var saaledes rig Lejlighed til at faa noget ud af »hønseriet«.

Men da Skikken blev forladt til Søs, holdt den sig inde paa Landet.

Høsehøj paa Brattingsborg Mark skal efter et gammelt »Sæje« (Sigende) have sit Navn fra Hoveritiden. De, der første Gang kom paa Hoveriarbejde, skulde hønse, give ud, til de andre. Senere blev det, maaske fordi det gav for lidt Drikkevarer, udvidet til, at den, som i Høsttiden kom sidst til Hove, ogsaa skulde hønse.

Skikken forplantede sig til Bøndernes Høstmarker, nu gjaldt det »Pot Øl«, d. v. s. 1 Pot Øl med Brændevin og Sukker og helst med Æg i.

Nu er Skikken vel helt ophørt. Længst holdt den sig ved Skolerne. Den sidste Dag, de nykonfirmerede Børn var i Skole, skulde de hønse til Kammeraterne, der endnu ikke var saa »lykkelige« at kunne sige Skolen Farvel.

De kom med Brystsukker, Chokolade, Figener eller andre rare Sager. Børnene, som skulde modtage »hønseriet«, lavede store Kræmmerhuse eller Poser til at opbevare Godterne i. Naar Frikvarteret var endt — og det havde været et langt — ja, saa fik de Historie og ofte Lov til det uhørte at gnaske Sagerne i sig i Timen. Hvordan det gik med Fordøjelsen efter det Ekstrafoder er et andet Spørgsmaal.

Ak ja, saa kom Krigene og dermed Umuligheden at skaffe Godter — og dermed holdt Børnene op med at hønse.

Mange kender nu kun Ordet: »Vil du rende og hønse«, men hvad det kommer af, ved de ikke.

Bent Rasmussen.
